ÖRDÖG MÁTYÁS VESZÖDELME

Tinódi Lantos Sebestyén

Ördög Mátyás vége és az erdélyi visszavágás

1. A szakasz fő témája

Ördög Mátyás kivégzése és Sforcia Pallavicini váltságdíja, Ali basa ambiciózus hódítási tervei, valamint a Moldva felől Erdélyre törő ellenség kezdeti pusztítása, majd a székely és erdélyi hadak győzedelmes ellencsapása a havasokban.

2. Mi történik ebben a blokkban? (Tartalmi összefoglaló)

- **161–168. sor:** Ördög Mátyást Budáról továbbviszik Konstantinápolyba a török szultán elé („az terek császárnak”), ahol szörnyű kivégzés vár rá. A másik elfogott hadvezér, az olasz Sforcia Pallavicini viszont szerencsésebb: az ő váltságdíját megállapítják („saccolása meglőn”), és 16 ezer arany ellenében megváltja az életét Ali basától. A basa óriási örömben van a palásti diadal után, és éjjel-nappal azon dolgozik, hogy Szolnokot és Egert is bevegye, és a török hódoltság határát egészen a lengyel határig tolja ki.

- **169–180. sor:** Eközben a keleti fronton is megmozdul az ellenség: Illyés moldvai vajda hatalmas, 50 ezres sereget gyűjt törökökből és havasalföldi/moldvai románokból („oláhhal”). Az Ojtozi-szoroson keresztül, váratlanul tör be Erdélybe, hogy kirabolja és felégesse a király hűségén maradt földeket. Torja városánál ver tábort, majd portyázó lovasokat („száguldót”) küld szét, akik Háromszék, Szepsi, Kézdi és Orbaiszék vidékeit fosztogatják. Olyan barcasági városokat gyújtanak fel, mint Hermány és Prázsmár. A lakosság pánikszerűen menekül, az ellenség szabadon jön-megy az országban.

- **181–192. sor:** A pusztítás híre eljut a két erdélyi alvajdához, Idefi (Idenfi) Lászlóhoz és Bánk Pálhoz. Gyorsan cselekednek: Erdély negyedrészének nemesi hadait (Kolozs, Doboka, Ózd és Küküllő vármegyék erejét) azonnal harcba indítják. Amikor a törökök és moldvaiak meghallják a közeledő magyar sereg hírét, megijednek, és nem merik megvárni az ütközetet. Menekülés közben még gyorsan kirabolják és felégetik a székely székeket, majd megpróbálnak kitörni az országból. A két alvajda azonban kíméletlenül üldözi őket egészen a Havasokig (a Kárpátok hegyláncaiig). Útközben rengeteg ellenséges katonát levágnak, a rabolt kincsektől túlterhelt, nehézkes török egységek pedig végül teljesen elpusztulnak a hegyek között.

Készült a KKPGroup zenés narrációs sorozatához.

ÖRDÖG MÁTYÁS VESZÖDELME

Tinódi Lantos Sebestyén

3. Fontosabb régi szavak és magyarázatuk

- **Saccolása meglőn:** A váltságdíjának kiszabása és kifizetése megtörtént.
- **Oláhhal:** Korabeli elnevezéssel a havasalföldi vagy moldvai román katonákkal.
- **El-beüte:** Hirtelen betört, rajtaütésszerűen behatolt.
- **Száguldót:** Portyázó könnyűlovas egységet.
- **Nagy jargalásval:** Gyors lovaglással, fosztogató száguldozással.
- **Vicevajdának:** Alvajdának (Erdély katonai és közigazgatási vezetői a vajda alatt).
- **Terhös terekben:** A rabolt zsákmánytól nehézkes, túlterhelt török csapatokban.

4. Érdekességek

- **A háború üzleti oldala:** Sforcia Pallavicini 16 000 aranyas váltságdíja elképesztően hatalmas összegnek számított a 16. században (egy átlagos vár éves fenntartási költsége volt ennyi). Ez jól mutatja, hogy a korabeli főtisztek számára a fogságba esés nem feltétlenül jelentett halált, ha elég gazdagok voltak – ellentétben a szegény zsoldosokkal vagy a politikai okokból kivégzett fővezérekkel, mint Ördög Mátyás.

- **A logisztika mint végzet:** Tinódi kiemeli, hogy a törökök a „havasokban vesztének", mert „terhösek", vagyis túl sok zsákmányt (marhát, kincseket, ingóságokat) akartak magukkal vinni a szűk hegyi hágókon. A mohóságuk lett a vesztük: a nehéz menetoszlopot a gyors magyar lovasság utolérte és beszorította a sziklák közé.

5. Történelmi háttér: A kontextus

Az 1552-es év nemcsak a királyi Magyarország területén hozott kritikus harcokat (Palást, Szolnok, Temesvár, Eger), hanem az Erdélyi Fejedelemség korai szakaszában is felzafatalta a helyzetet. Fráter György 1551-es meggyilkolása után I. Ferdinánd megpróbálta Erdélyt a saját jogara alá vonni, ami kiváltotta a szultán haragját. A török fősereg magyarországi offenzívájával párhuzamosan a Porta mozgósította vazallusát, Illyés (Ilaș) moldvai vajdát, hogy egy hatalmas diverzáns támadással kösse le az erdélyi és székely erőket, megakadályozva, hogy azok segítséget küldjenek a végvárakba. Bár a moldvai-török sereg súlyos pusztítást végzett a Barcaságban és Háromszéken, Idefi László és Bánk Pál gyors reakciója és a Kárpátok hágóin végrehajtott sikeres rajtaütés stratégiai győzelmet jelentett: Erdély belső területei felszabadultak, és az ellenség nem tudta tartósan megosztani a keresztény védelmi rendszert.

ÖRDÖG MÁTYÁS VESZÖDELME

Tinódi Lantos Sebestyén

Történelem: A geopolitikai megtorlás és az erdélyi védelem

Kérdés:
Milyen hadászati tervei voltak Ali basának a palásti diadal után, és hogyan verte vissza a két erdélyi alvajda a Moldva felől érkező diverzáns támadást?

Irodalom: A hangulati ellenpontozás és az igazságszolgáltatás motívuma

Kérdés:
Hogyan használja Tinódi a hangulati ellenpontozást a 6. epizódban, és hogyan jelenik meg az igazságos visszavágás motívuma a mű lezárásában?

Kreatív: Csapda a sziklás hágón

Feladat:
Képzeljétek el a pillanatot, amikor Idefi László és Bánk Pál erdélyi lovasai a viharos hegyi szélben elvágják a menekülő, zsákmánnyal megrakott török-moldvai sereg útját az Ojtozi-szoros sziklafalai között. Írjátok le 3 mondatban, hogyan zárul le ez a hajsza!

6. RÉSZ
(161–192. sor)

ÖRDÖG MÁTYÁS VESZÖDELME

Tinódi Lantos Sebestyén

Példa Válasz:

Történelem:

Válasz:

Ali basa a palásti győzelem után egy átfogó, nagyszabású hadjáratot tervezett: ki akarva használni a királyi főserег megsemmisülését, éjjel-nappal Szolnok és Eger várainak bevételére készült, hogy az oszmán hódoltság határait egészen a lengyel határig terjessze ki. Ezzel a tervvel hangoltan indult meg Illyés moldvai vajda 50 ezres török-román seregének betörése az Ojtozi-szoroson át, amelynek célja Erdély hátba támadása és a keresztény erők megosztása volt.
A támadást az erdélyi alvajdák, Idefi László és Bánk Pál zseniális és gyors mozgósítással hárították el. Nem maradtak tétlenek a Barcaság felégetése láttán, hanem Kolozs, Doboka, Ózd és Küköllő vármegyék nemesi hadait gyorsan összevonva ellentámadásba lendültek. A túlerőben lévő, de zsákmánnyal túlterhelt ellenséget puszta felvonulásukkal megfutamították, majd a Kárpátok bérceiig („havasokig") üldözve őket, a szűk hágókon teljesen megsemmisítették a betolakodókat.

Irodalom:

Válasz:

Tinódi Sebestyén a 6. epizódban a **hangulati ellenpontozás** (kontraszthatás) eszközét alkalmazza a szerkezet egyensúlyban tartására. A fejezet a palásti vereség legsötétebb pillanatával, a fővezér konstantinápolybeli „szörnyű halálával" és a törökök Szolnok elleni fenyegető készülődésével indul. Ezt a nyomasztó hangulatot oldja fel a szerző az erdélyi események behozatalával, ahol a kezdeti pusztítás képeit gyorsan felváltja a magyar fegyverek sikere.
A mű lezárásában így központi szerepet kap az **igazságos megtorlás (nemezis) motívuma**. Tinódi a morális egyensúlyt állítja helyre: a palásti mezőn elbukott kereszténykért a Havasok sziklái között bűnhődnek meg a pogányok. Azáltal, hogy a rablott kincsektől „terhös" ellenség a hegyek között leli halálát, a krónikás azt a tanulságot közvetíti hallgatóságának, hogy az Isten ellen való rablás és pusztítás elnyeri méltó büntetését, és a magyar vitézség képes megvédeni a hazát.

Kreatív:

Szöveg:

Az Ojtozi-szoros égnek meredő, komor sziklafalai között csapdába esett, rabolt kincsekkel megrakott ellenséges szekérsor tehetetlenül torlódott össze, miközben a hátuk mögül és a hegygerincekről egyszerre zúdult rájuk az erdélyi lovasok bosszúszomjas rohama. Idefi László és Bánk Pál vitézei kíméletlen pontossággal csaptak le a szűk hágókba szorult, pánikba esett török és moldvai csapatokra, teljesen szétzúzva a menekülők soraikat. Mire a viharos hegyi szél elcsendesedett a bércek között, az elhagyott aranyakat és a fosztogatók holttesteit már belepte a havasok fagyos pora, véres felkiáltójelként hirdetve az erdélyi fegyverek igazságos diadalát.

Készült a KKPGroup zenés narrációs sorozatához.